

ET UNGDOMSBREV FRA NIELS HENRIK ABEL

VIGGO BRUN og BØRGE JESSEN

1. I august 1955 brakte de danske dagblad meddelelse om et oppsiktsvekkende funn av brev fra det 19. århundres gullaldertid. Det dreiet seg om den i sin tid bekjente pedagog og publisist, professor F. C. Olsens arkiv. Arkivet, som nå befinner seg i Det kgl. Bibliotek i København, viste seg å inneholde tallrike brev fra Oehlenschläger, Carsten Hauch, H. C. Ørsted, B. S. Ingemann, J. L. Heiberg, Madvig og atskillige andre.¹ Blant brevene var også det ungdomsbrevet fra Abel, som vi her offentliggjør.

Brevets mottager, *Frederik Christian Olsen*, som nå især huskes som utgiveren av en rekke brev til belysning av Johannes Ewalds liv og som forfatteren av den første biografi over Poul Martin Møller, til hvis nærmeste krets han hørte, var født i 1802 og var således jevnaldrende med Abel. Han ble student i 1819 og studerte filologi ved Københavns universitet. Han deltok med iver i studenterlivet. Fra 1819 bodde han på Regensen. Etter i 1827 å ha tatt embedseksamen virket han en årrekke som lærer ved forskjellige skoler. Fra 1844 til 1866 var han rektor for Viborg katedralskole. Han døde i 1874.

Det her offentliggjorte brev er skrevet etter Abels hjemkomst til Christiania fra besøket i København sommeren 1823, hans første utenlandsreise. Fra denne reise er bevart to brev til Holmboe, datert henholdsvis den 15. juni 1823 og »Aar $\sqrt[3]{6.064.321.219}$ (Tag Decimalbrøken med)«. Brevene er trykt i »Festskrift ved Hundreårsjubilæet for Niels Henrik Abels Fødsel«, Christiania 1902, i hvilket også finnes en faksimile av det annet brevets første side. Datoen for det første brev var en søndag, og ifølge brevet var Abel ankommet den foregående fredag, altså den 13. juni. I en påtegning på det annet brev har Holmboe angitt kubikkrotens verdi til 1823.567, hva han omsetter til 24. juni 1823. I stedet for juni kan dog muligens også leses juli, hvilket forekommer rimelig; dog svarer desimalbrøken ikke til 24., men til 26. juli. For øvrig er kubikkrotens verdi 1823.5908 På grunnlag av dette setter festskriftets utgivere datoen til 4. august 1823. I slutten av dette brev skriver Abel:

»Den 1ste Julii høitideligholdtes Regentsens Jubilæum. Jeg var med. Der blev drukket tappert 800 Flasker Viin. Her har været to Gange Comødie. Jeg var der begge Gange. Den sidste Gang blev et Stykke udpebet. —

Jeg kommer hjem i Slutningen af August, og skal da meddele Dig min Høst som er ganske god. —«

Festen i anledning av Regensens 200-års jubileum den 1. juli 1823 omtales som en av de mest stemningsfulle i dens historie. Der deltok omkring 400 studenter. F. C. Olsen var blant arrangørene.²

Lederen av Theaterhistorisk Museum i København, Robert Neiiendam, har i brev meddelt at Abel ikke har kunnet være i teatret i juni 1823, da det var lukket; men i juli oppførtes: den 15. »*Peter og Paul*« og »*De borgerlige Stævnemøder*«, den 22. »*Saragossas Belejring*« og »*Den Forsigtige*«, den 29. »*Det stille Vand har den dybe Grund*« og »*Postmesteren*«. (Kursiv skrift betyr nye stykker.) Piping var den gang temmelig alminnelig. Bare hvis demonstrasjonen tok overhånd, så politiet måtte tilkalles, ble den notert i journalen. Den pipingen Abel skriver om må henføres til Kotzebues lystspill »*Saragossas Belejring*«; om dette skrives i Thortsens »*Thalia*« 1823, at det var »lydeligt Mishag efter Forestillingens Slutning«. Da en tilsvarende bemerkning ikke gjøres ved de andre forestillinger, kan man fastslå at Abel var i teatret den kvelden, den 22. juli. Spetakkelet har vel gjort særlig inntrykk på ham, da han kom fra en by hvor ennå intet offentlig teater fantes. Christiania fikk først sitt skuespillhus 1827.

2. Det nå funne brev inneholder intet av matematisk interesse, men det føyer litt til vår viden om Abels Københavnsreise.

Utenpåskriften lyder:

S T

Hr Studiosus magist: Olsen
Regentsen
i Kjøbenhavn

og innholdet er følgende:

Christiania d: 13de August 1823

Gode Ven!

Du er nok bleven forundret over ikke at have seet mig før min Afreise, og jeg maa bede dig holde mig undskyldt; thi jeg kom saa pludselig afsted saa at jeg netop fik Tid til at faae mit Pas. Min Reise var just ikke af de heldigste; Jeg var 10 Dage underveis, og havde Modvind hele Veien. Imidlertid kom vi dog frem saaledes som det var. — Jeg har en Ting at bede Dig om som Du ikke maa

nægte mig; det er at gaae hen til Decanus for det filosofiske Facultet og erholde Attest for Studiosus Theol: Glatveds specielle Caractherer til Examen philo: Han var oppe til Examen i Foraaret 1813. Det er ham meget magtpaaliggende at faae denne Attest [Jeg] maa derfor bede Dig at faae den og sende mig den med Trepka næstkommende Leilighed. —

Forresten lever jeg meget vel og beder dig hilse Henningsen Krarup og hvem flere Du veed jeg kjender. Skjelderup lever vel og hilser iligemaade. —

Din Ven

N: Abel

S T

Hr Stud: Olsen.

3. Øystein Ore har i brev meddelt, at han har undersøkt Abels ankomst til og avreise fra København 1823. I dagbladet »Dagen« for 18. juni 1823 finner man i rubrikken »Reisende til Kjøbenhavn«: »Ankommet den 14de, 15de og 16de juni . . . Student Abel fra Christiania . . .«. Abels navn kommer nesten sist på listen. Avreisedagen sto ikke i avisene, men av politiets protokoller fremgikk det, at 30. august 1823 var avreisepass til Christiania utstedt til Student N. H. Abel. Hans kausjonist var onkelen Tuxen og avgiften var 1 daler 24 sk.

Ore mener derfor, at Abel på brevet til Olsen må ha kommet til å skrive 13de August istedenfor 13de September.

Om de i brevet nevnte personer kan følgende opplyses:

Jens Glatved var født 1792 på Norderhov, hvor hans far var prest. Han reiste 1809 til København, hvor han tok examen artium i oktober 1812 og den philologiske prøve i april 1813. I 1820 ble han innskrevet ved universitetet i Christiania. I 1825 tok han der eksamen i teologi, ble samme år sogneprest til Gildeskaal og 1835 til Vestby, hvor han døde 1837.

Emil Trepka, norsk skipskaptein, senere reder, førte jakten »Apollo«, som gjorde 6–8 turer årlig mellom Christiania og København før dampskipenes tid. Den var opprinnelig dansk og var på 19 commercelæster.

Henningsen og *Krarup* kan ikke med sikkerhet identifiseres. Det var i de nærmest foregående år ved Københavns universitet immatrikulert flere studerende av disse navn. Det ligger nær å anta, at den første er *Henrik G. Henningsen*, en av arrangørene av Regensens 200-års jubileumsfest. Han ble innskrevet ved universitetet i 1817, 20 år gammel, og tok teologisk eksamen i 1824. Han ble sogneprest i Lysabild på Als. Død 1866. Den annen er antagelig *Otto Christian Krarup*, født 1802, student 1820. Han var bror til F. C. Olsens lærer, den senere rektor ved Borger-

dydskolen, Niels Bygom Krarup, og Olsen hadde hatt ham boende hos seg på Regensen innen han i mai 1823 ble alumne. Han tok teologisk eksamen i 1826 og døde 1827.³

Skjelderup. Professor Michael Skjelderup, født i Jarlsberg 1769, professor i København 1805–1814, professor i Christiania 1814–1848, død 1852, hadde to sønner. Etter all sannsynlighet er det hans eldste sønn, *Jacob Worm Skjelderup*, som er nevnt i brevet. Han var født i København 1804, kom 1814 med sine foreldre til Christiania og var Abels klassekamerat på katedralskolen. Høyesterettsadvokat fra 1837. Han var som Abel meget teaterinteressert og var flere ganger direktør for Christiania Theater. Død 1863.⁴

4. Etterskrift. Når det gjelder brev fra og om Abel kan det være av interesse å nevne, at Magnus Olsen har klarlagt det hittil gåtefulle uttrykk av Hansteen i brev fra 1826 til Boeck: »Men hvad den Thor i Ura vil svinge til Leipzig og Rhinegnene for ved jeg ikke».⁵

Et sagn, som nettopp var omtalt i Hansteens »Magazin for Naturvidenskabernes», sier at Tor mistet sin hammer i uren ved Urebø nær Totak i Telemark, mens han i sinne slo ned de stenene fra fjellet, som danner uren. For å finne igjen hammeren veltet Tor sten snart tilvenstre, snart tilhøyre, så det ble en slags vei gjennom uren. (Ur eller urd, norsk ord for en stor stensamling, som er rast ned fra fjellene.)

NOTER

¹ For en nærmere omtale av arkivet, se Morten Borup: F. C. Olsens brevarkiv på Det kgl. Bibliotek, Fund og Forskning i Det kongelige Biblioteks Samlinger III, 1956, s. 103–116. Se også Morten Borup: Mellem klassiske Filologer, København 1957.

² Jfr. C. E. F. Reinhardt: Kommunitetet og Regentsen fra deres Stiftelse indtil vore Dage, Historisk Tidsskrift 3. r. III, 1862, s. 377–380, og Knud Fabricius: Regensen gennem Hundrede Aar, København 1923–1925, s. 40–43 og 345.

³ Jfr. Morten Borup: Mellem klassiske Filologer, København 1957.

⁴ Han omtales i Johanne Luise Heiberg: Et Liv gjenoplevet i Erindringen I, København 1891, s. 144 og 159–160. Se også Slægthistoriske Meddelelser ved Arthur Skjelderup, Christiania 1915.

⁵ Se Magnus Olsen: »Tor i Ura», Maal og Minne 1955, s. 121–123, og Øystein Ore: Niels Henrik Abel. Et geni og hans samtid, Oslo 1954, s. 134.